

ПЕКИН В ДРЕВНОСТТА

Теодора Йонкова

Великотърновски университет, България

BEIJING IN ANCIENT TIMES

Teodora Yonkova

University of Veliko Turnovo, Bulgaria

Abstract: The article traces the history of Beijing. The first records of a city that existed on the territory of contemporary Beijing date back to the Zhou Dynasty. This city was built around 1045 BC and was under the rule of many different dynasties – some Chinese, some foreign. Throughout history the city was built and destroyed many times. More than 20 names are known to have been given to the city, but only some are mentioned in this study. The article follows the historical data about the city from the Zhou Dynasty to the Ming and Qing Dynasties.

Keywords: Ancient Beijing; Chinese history; Beijing history; Zhou Dynasty; Mongols; Aguda; Kublai Khan.

С над двадесет имена, променящи се по време на различните династии, управлявали Китай, Пекин е просъществувал като столица на страната повече от 3000 години. Градът е сред малкото такива в света, останали толкова години столица, политически и културен център на територия с мащабите на Китай.

Градът е разположен на 30–40 м надморска височина на северния връх на сравнително триъгълната по форма Севернокитайска равнина. Планините Йеншан (燕山) и планините Дзюндушан (军都山) ограждат Пекин от североизток до северозапад. На изток и на юг Пекин е отворен към равнината и е между реките Юндинхъ (永定河) и Чаобайхъ (潮白河), които се вливат в залива Бохай (渤海) на около 160 км югоизточно от него. Поради разположението си на върха на триъгълника на равнината, Пекин е естествен път при далечните комуникации между Севернокитайската равнина и северните планини, равнини и плата и маршрутите, които преминават през голямата равнина и естествено се събират в Пекин. Още от древни времена планините Йеншан са трудно преодолима бариера

между Севернокитайската равнина на юг, Монголското плато на север и равнината на река Ляохъ (辽河). Съществуват няколко прохода, които са разположени по такъв начин, че всички пътища, които идват от север, се събират в Пекин и именно по тази причина градът е бил важна крайна спирка на маршрутите на керваните от и към Централна Азия.

Китай е древна страна, обгърната от хилядолетна история на съществуване, затова и проследяването на развитието на едно конкретно място, на един град, е почти невъзможно. Огромна част документи и летописи биват изгубени на сцената на възхода и падението на различни царства и династии, когато градове са били строени и разрушавани в знайни и незнайни войни и битки за надмощие.

Съхранените до наши дни книги и документи дават сведения за шест града, чиито стени са окупирали части от местността, където се намира Пекин. Първият град, за който се споменава, че е бил построен на територията на днешен Пекин и за който има археологически доказателства, е град Дзи 蓟城 (jì chéng), построен по време на възкачването на династия Джоу¹ 周朝 (Zhōu cháo) около 1045 г. пр. н.е. Смята се, че градът Дзи се е намирал в югозападната градска част на днешен Пекин (между втори и пети кръг²). Почти нищо не е известно за него, освен че е бил столица на феодалното царство Йен 燕 (Yan). Династия Джоу е васал на династия Шан до момента, в който става достатъчно силна и успява да победи и завземе Шан. Така на картата най-накрая се появява китайска държава, като това е най-дългият период на управление на една династия в историята на Китай. Този период има две основни деления – Западна Джоу (1046–771 г. пр. н.е.) и Източна Джоу (770–256 г. пр. н.е.). По време на Западна Джоу властта поддържа слаб контрол върху страната чрез система от феодални държави. Тази система обаче се разпада при Източна Джоу, тъй като тези и други новопоявили се държави започват да си съперничат за властта. Източна Джоу, от своя страна, също се дели на два периода – Пролети и есени (770–476 г. пр. н.е.) и Воюващи държави (475–221 г. пр. н.е.), като последният продължава около три десетилетия след краха на Джоу. Пролети и есени е белязан от борбата на множество малки васални държави за надмощие, докато императорският двор постепенно губи властта и

¹ Династия Джоу управлява Китай от около 1045 г. пр.н.е. до 256 г. пр. н.е. Нейният край е белязан след края на периода на Воюващи царства, когато властта преминава в ръцете на династия Цин 秦朝 (Qín cháo) – първата династия от имперската епоха на Китай, обединила страната в империя.

² Планът на града е центриран върху Забранения град, който се намира в самия център на града, а около него са изградени околоръстни пътища, които отделят отделните „кръгове“. За повече информация виж приложенията.

авторитета си. Това е период, когато търговците и творците придобиват значение, а също е и времето на Конфуций и други известни мислители. По време на Воюващи държави, за разлика от Пролети и есени, имаме седем по-големи държави и няколко по-малки, чието развитие съставлява този период. Това е един от най-значимите и влиятелни периоди в Китай, когато се появяват много китайски философи и се установяват държавни и културни структури, които ще играят важна роля в следващите две хилядолетия.

Седемте най-силни държави се разрастват и укрепват заедно, но най-забележителна сред тях е Цин. След като воюващите държави постепенно са победени и присъединени от Цин, започва управлението на династия Цин 秦朝 (Qín cháo), която обединява Китай под обща власт и го превръща в империя. Първият император на династията е Джао Джън, който до обединението на воюващите държави носи титлата „王“ (Wáng), което превеждаме като цар или крал. Той управлява от 221 до 210 година пр.н.е до смъртта си. След обединението на отделните държави, с цел утвърждаване на властта си, той започва да се нарича Цин Шъхуанди 秦始皇帝, което преведено означава първи император на Цин. Любопитно е да се спомене, че той „прави опит да се премахнат всички литературни паметници от миналото. Той заповядва всички книги и документи да бъдат унищожени, така че Китайската история да започва с началото на неговото управление. Благодарение единствено на някои стари учени, които скриват своите книги и за което са наказани, много класически творби и документи от стар Китай са запазени. Цин Шъхуанди завладява и унищожава града Дзи и прави държавата Йен една от тридесетте области на новата си империя“ (Gamble, Burgess 1921). След смъртта на императора създадената от него империя бързо се разпада.

До 70 година от н.е. не се споменава за друг град на мястото, където се намира Пекин. По време на династия Хан 汉朝 (Hàn cháo) градът е възстановен и първоначално наречен град Йен, на името на някогашното царство. По-късно обаче е преименуван на Йоуджоу 幽州 (Yōu zhōu). След края на династия Хан през 221 г. империята отново се разпада, а градът преминава във владение от едно царство в друго. Това продължава, докато Китай отново бива обединен по време на династия Суей 隋朝 (Suí cháo). През времето на династиите Суей и Тан 唐朝 (Táng cháo) Йоуджоу служи за военна резиденция.

След този период отново идва време на конфликти и военни действия. За известно време на територии от днешен Китай съществуват три отделни държави – Китай, управляван от династия Сун 宋朝 (Sòng cháo –

960 – 1279 г.), на север държавата на киданите³, управлявана от династия Ляо 辽朝 (Liáo cháo – 916 – 1125 г.), която се е намирала на териториите на днешен Китай, Монголия, Северна Корея и Русия. На запад се намирала империята на тангутите⁴ или Западна Ся 西夏 (Xī Xià), съществувала от 1038 до 1227 г., разположена на мястото на днешните северозападни китайски провинции – Нинся-хуейски автономен регион, Гансу, Цинхай, Шанси, Синдзян-уйгурски автономен регион, Вътрешна Монголия и Монголия. През първата половина на X век китайски император отстъпва шестнадесет области на киданите, като благодарност за това, че са му помогнали да се качи на трона. По-късно по време на управлението на династия Сун, китайците се опитват да си възвърнат териториите, но не успяват и са принудени да плащат данък на императорите от север, когато киданите нахлуват в териториите на Сун.

Град Йоуджоу става една от столиците на династия Ляо, установена от киданите, а през 937 г. е преименуван на Нандзин 南京 (Nánjīng)⁵, което буквално преведено означава южна столица. През 986 г. обаче киданите разрушават града и на негово място издигат по-голям и красив град, който им служи за столица. Този нов град се простирал на запад и юг от старият Йоуджоу. Новите стени били с дължина от около 20 км и височина почти 10 метра, в рамките на градските стени имало около 910 сгради с височина от около 12 метра, а дворецът бил разположен в югозападния край на града. Останки от стените могат да бъдат видени в близост до храма Байюн (White Cloud Temple).

През 1114 г. джурченският⁶ хан Агуда основава своята империя Дзин и скоро след това през 1125 г. разгромява и окончателно завладява териториите на Ляо. През 1122 г. превзема Нандзин или Йендзин, както е наречен градът след 1013 г. След като Дзин завладява Северен Китай, тангутите наброяват около 6 милиона души, киданите, останали от Ляо, са около 4 милиона, а китайските поданици – над 35 милиона. За да управляват, те разчитат на киданите, които са съжителствали и съжителст-

³ **Хидани** (на китайски 契丹人, на пинин: *Qidān*; още кидани, китани, китаи) е номадско монголско племе, населявало около IV век Монголия и Манджурия. Впоследствие те се разселват и през X век управляват огромна област в северен Китай под предводителството на династията Ляо, но днес не са оцелели много свидетелства за тях. След разпадането на Ляо през 1125 г. те се насочват на запад и създават държавата Кара Китай, която е унищожена от Монголската империя през 1218 г.

⁴ **Тангутите** са народност, сродна на тибетците.

⁵ Не бива да се бърка с града Нандзин, който се намира в провинция Дзянсу и е бивша столица от време на династия Мин (1368 – 1644).

⁶ **Джурчените** са тунгуски народ, живял в Манджурия през X – XVII век, предшественици на днешните манджури.

ват с китайци и са усвоили част от културата, науката и държавното им устройство, а също така продължават и схемата на управление с двойна администрация от времето на Ляо. Сун е принудена да се отдръпне на юг и да напусне Северен Китай, като по-късно с подписването на договор Южна Сун се отказва от Северен Китай. Но докато това още не се е случило, поради постоянните набези от Сунските императори от юг, Агута решава, че Йендзин, бивайки близо до границите, ще бъде подходяща столица на неговата нова империя. Той не разрушава града, а на изток от него добавя нова част, която е почти толкова голяма, колкото стария град. Има свидетелства, че за строителството на новия град са използвани около 800 хил. неквалифицирани работници и около 400 хил. войници, като мнозина от тях загиват поради изморителния труд. Новата столица била украсена със злато и множество цветове, не само градът бил прекрасен и подходящ за дом на императора, но на север от стените били построени голям летен дворец и градини. Намирали са се на мястото, където днес се намират Джуннанхай (中南海) и президентската резиденция. Градът е преименуван на Чунту (Chung tu) или Джунду (Zhong du – 中都), което означава средна столица.

Богатството и разкошът на Дзин и Дзинската столица скоро привличат вниманието на монголските племена от север и Чингис хан. Тук трябва да отбележим великите постижения на монголите и създаването на великата им империя. „Монголската военна машина е еманацията на повече от хилядолетие военни успехи в Европа и Азия“ (Феърбанк, Голдман 2013, 145). През 1206 г. Чингис хан обединява монголските племена, те се разпръсват и неговите синове и внуци застават начело на четири ханства – Персия, Южна Русия, Средна Азия и Китай.

След първото нашествие на монголите в Дзин, те разгромяват и напълно сриват със земята над 90 града. Унищожават Дзин през 1234 г., а само 45 години по-късно превземат и Южна Сун. През 1215 г. град Чунту е обсаден, пленен, съкровищата са разграбени, а дворците – опожарени. Сградите са горели повече от месец.⁷ Чингис хан прави града столица на нова монголска провинция и след това започва инвазията си към централна Азия и Русия.

Кублай хан – най-способният от внуците на Чингис хан, властва над монголския свят от 1260 – 1294 г. Той става император на Китай през 1271 г. и нарича династията си Юен. След като Чунту е разрушен, хановете

⁷ Gamble Sidney D., Burgess John Stewart. Peking, a social survey conducted under the auspices of the Princeton University Center in China and the Peking Young Men's Christian Association. New York, George H. Doran Company, 1921 <<https://archive.org/details/pekingasocialsu02burggoog/page/n56>>.

построяват нова столица – много по-голяма и възхитителна от всичко някога строено в този регион. Новият град е построен на север от Чунту, монголите наричат този нов град Ханбалик – „хански град“, а китайците го наричат Даду 大都 (Dàdū) – „велика столица“.

Управлението на чужденците от Монголия, упадъкът на двора, корупцията на управляващите и множество други причини непрекъснато предизвикват недоволство у местното китайско население. Чак през 1368 г. обаче китайците успяват да съберат достатъчна сила за въстание против хановете в Лицето на Джу Юенджан 朱元璋 (Zhū Yuánzhāng). Той произхожда от много бедно селско семейство от северозападните части на провинция Дзянсу. След като остава сирак, заради глад и болести е взет в будистки храм, където получава образование. През 1352 г. регионът е опустошен след бунтове и наводнения, което подтиква Джу Юенджан да се присъедини към бунтовническото движение. Вродените му качества скоро го превръщат във военачалник на бунтовниците и бързо разгромява съперниците си в региона на долното течение на река Яндзъ. От там Джу Юенджан, предвождайки силите си, достига и превзема Даду и прогонва монголите от града. Предвождани от него, китайците си възвръщат властта. Той става първият император на новата династия, установена от него – династия Мин 明朝 (Míng Cháo) и приема името Хуну 洪武 (Hóngwǔ). Столица на империята става град Дзинли в провинция Дзянсу, прекръстен на Нандзин 南京⁸, а Даду (Ханбалик) е преименуван на Бейпин 北平 (Běipíng – северен мир) и направен столица на една от провинциите на империята. Столицата на хановете обаче е твърде обширна, за да бъде заета от военния гарнизон и затова северната и южната стена са преместени. Северната стена е преместена с 5 ли, а южната е преместена на север с 1 ли⁹. По време на първите двама императори на династия Мин столица остава Нандзин. След смъртта си Хуну оставя трона на своя внук, но скоро след това синът на Хуну – Джу Ди, несъгласен с решението на баща си, узурпира трона и става третият император на Мин, а по-късно взема името Юнлъ. През 1421 г. той мести двора си на север отново в Бейпин, откъдето по-лесно може да държи под око монголите. Бейпин е преименуван на Бейдзин 北京 (Běijīng) – северна столица, както се нарича

⁸ Да не се бърка с името на Пекин, дадено по време на династия Ляо (държавата да киданите) през периода 916 – 1125 г.

⁹ В книгата Gamble Sidney D., Burgess John Stewart. Peking, a social survey conducted under the auspices of the Princeton University Center in China and the Peking Young Men's Christian Association е посочено, че 5 ли е равно на 1.78 мили или около 2.86 км. Но трябва да се има предвид, че мярката ли е варирала значително през епохите. Днес ли е стандартизирана и отговаря на 500 метра.

градът на китайски език и днес. По време на династията започва усилено строителство, както и поправката на Великия китайски канал – изоставен в края на династия Юен. Храмът на небето (天坛), Храмът Джъндзюе (五塔寺), храмът Da Zhong (大钟寺) – едни от най-известните и посещавани храмове и до днес, са построени в този период. През 1435 г. пръстените стени на столицата са облицовани с тухли, като по този начин се спира ерозията им и остават в този вид до сега. До голяма степен видът на днешен Пекин започва да се оформя именно по време на династия Мин. Ядрото му се състояло от два, оградени със стени, града, като тези стени вече не съществуват. Вътрешният град се е намирал на югозапад от монголския Даду, бил е във формата на квадрат, а периметърът на стените е бил около 24 км. Външният град е добавен по време на император Дзя Дзин, в продълговата форма той се намирал на юг непосредствено до вътрешния. Стените му са 23 км, като към тях влизат и 6 км от южната стена на вътрешния град. В рамките на вътрешния град се намира Имперският град, също във формата на квадрат с червени стени, измазани с хоросан и с дължина над 10 км. Южният и главен вход към Имперския град се намира на северната част на площада Тиенанмън, а вътре в него град се намира Забраненият град. В Забранения град са разположени дворците на императорите. В Имперския град са отделени 5 кв. км, в които работят над сто хиляди занаятчии, чиято единствена задача е да работят за нуждите на императора и неговото семейство.

Краят на династията е белязан от повсеместни бунтове и силно отслабнала централна власт. Търговията и контактът със Запада са ограничени, поради страха, че устоите на политическия ред са заплашени. През 1644 г. идва краят на династията Мин след въстанието на Ли Дзъчън, който превзема Пекин благодарение на предателството на евнух, който му отваря вратите. Но контролът му върху града е кратък – само около 40 дни, тъй като манджурите, които по същото време подготвят атака отатък Великата стена и със съучастието на минския генерал – У Сангуйей, който им отваря прохода Шанхай¹⁰ на стената, те нападат от север. Ли Дзъчън е принуден да бяга в отстъпление, но преди това разграбва града и всичко ценно в императорските дворци, след което подпалва сградите. За да постигнат целта си и да завземат китайския трон, манджурите се възползват от стратегическото си местоположение на границата на империята. Там те усвояват знания от опитни военни и администратори, без да са под управлението на империята. Нурхаци – основателят на манджурската

¹⁰ Един от най-главните проходи на Великата китайска стена се намира на около 300 км от Пекин в Цинхуандао, провинция Хъбей.

държава, първоначално е вожд на малко племе, хората му са смесени, но в по-голямата си част са наследници на джурджените, които основават династия Дзин в Северен Китай през XII век. Подобно на Чингис хан, Нурхаци обединява племената под свое командване и в началото на XVII век основава своята династия със столица Мукден. Неговият син Абахай покорява Корея и се съюзява с монголските племена на запад във Вътрешна Монголия. През 1636 г. нарича народа си манджури, а династията – Цин (清朝 – Qīng Cháo). Те успяват да превземат Пекин през 1644 г., но в продължение на няколко десетилетия не успяват да превземат цялата страна. Тримата им най-важни китайски сподвижници, включително и генерал У Сангуей, поемат управлението на големи провинции на юг и югозапад. През 1673 г. те въстават и вземат властта в повечето южни провинции. Младият император Канси, тъкмо качил се на трона, успява да възстанови пълен контрол над тези области чак след осем години. А У Сангуей, изменникът спрямо Мин, става изменник и спрямо Цин. Преминаването на властта от ръцете на Мин в Цин съвпада с пристигането на европейски мисионери в Източна Азия, които пътували по морските търговски пътища. Йезуитските мисионери са способни да общуват на високо ниво с китайските държавни служители и учени, поради това контактите с тях са много ползотворни. През 1601 г. италианският йезуит Матео Ричи получава разрешение да остане в Пекин, а неговите наследници са назначени начело на службата по астрономия. Те, от своя страна, приемат принципите на конфуцианството като древна етична система и критикуват будизма и конфуцианството. Орденът на йезуитите е атакуван в Европа и скоро в Китай пристигат монаси от Доминиканския и Францисканския орден и се опитват да проповядват на обикновените хора, докато йезуитите са насочени към представителите на елита и се намесват в политиката на манджурския двор. Съответно възникват спорове, които достигат до папата и евентуално през 1724 г. се стига до забраната на християнството от императора, а на йезуитите се разрешава да останат само в Пекин.

Когато манджурите пристигат в Пекин, те възстановяват дворците и правят града столица на новата династия Цин. Забраненият град е запазен изключително само за императора и неговия двор, а домовете на императорското семейство са извън него в Императорския град. Останалата част от северния град (вътрешния град) е за манджурите, а южният град (външният град) е за подчинените китайци. Градският план остава непроменен, но много палати, павилиони и храмове са добавени извън стените на запад. В това число Старият летен дворец, построен през XVII век и Летният дворец, построен през XIX век.

Пекин представя архитектурното китайско наследство по-добре от всеки друг град в Китай. По времето на всяка династия, когато градът е бил столица, са се полагали изключили усилия за запазване на традициите при възстановяване и промяна. Малко градове в света могат да си съперничат с Пекин в това отношение. Когато император Юнлъ мести столицата от Нандзин в Пекин, възстановяването и преустройството на града е силно повлияно от ученията на Каогун дзи – древен текст, датиращ от V век пр.н.е., един от най-старите примери за ръководство на градско планиране. Столицата е построена като израз на небесната сила и изображение на космоса с императора, т.е. Синът на Небесата в самия център на тази вселена. Императорът е по средата на Средното кралство (както е буквалният превод на Китай) и властва на града и от там над империята и над всичко живо. Планът на града е основан върху космологични принципи и на китайските геомантични практики или по-известни още като фън шуй 风水¹¹. Замисълът на града е израз на царската сила и на социалния ред, а стремежът към равновесието между ин и ян¹² е изцяло нехарактерен за западната традиция. Градът е уреден около една права линия, начертана от север на юг през центъра на Забранения град. Всички градски стени, врати, улици, храмове и пазари са подредени спрямо тази централна ос. Тъй като тази централна линия е израз на властта на управляващата династия, много официални и обществени сгради са позиционирани спрямо нея. От север на юг тя преминава през Джунлоу 钟楼 (Zhōnglóu или Bell Tower), Гулоу 鼓楼 (Gǔlóu или Drum Tower), парк Дзиншан, Забраненият град и императорските дворци в него, площадът Тиенанмън, Циенмън (Предната врата) и т.н. Симетричното оформление на града на изток и запад от линията е удивително и уникално. Храмът на императорските предци (Temple of the Imperial Ancestors) на изток от линията е балансиран от Олтара на земята и реколтата (Altar of Earth and Harvests) на запад. Пазарът Дундан на изток е балансиран от пазара Сидан, като дори и днес те образуват два от най-

¹¹ **Фън шуй** е древно китайско изкуство за хармонизиране на енергията Ци или Чи. Това е система на естетика, която използва законите на небето и земята. С Фън Шуй могат да се избират благоприятни места за живеене, строеж на жилища и на цели селища.

¹² **Ин и Ян** (阴阳) в китайската философия и метафизика е концепция, която описва как двете привидно противоположни сили, енергии и принципи се допълват взаимно и преливат една в друга. Ин е пасивен елемент на упадъка (надолу) и се свързва с водата, Земята, нощта и Луната. Ян е активен елемент на развитието, създанието (възход, изкачване) и се свързва с огъня, въздуха, деня и Слънцето. Ян елементите са чисти и видими, докато Ин са скрити и неуловими или едва доловими. Ин често е символизиран от водата и земята, докато Ян е символизиран от огъня и въздуха. Що се отнася до хората, приема се, че жените имат по-голямо количество Ин елемент, докато мъжете – повече Ян.

големите бизнес центрове на Пекин. Паркът на Храмът на небето, който се намира на юг от вътрешния град, е уравновесен от парка Дитан на север от града. От шестнадесетте врати, издигнати по време на династия Мин, по седем са построени от всяка страна на линията, а две се намират на самата линия. Едва няколко от тези врати са останали все още и днес, но улиците на града, които сега се намират на местата до останалите врати все още носят техните имена. Основните пътища на стария град, които са в посока север-юг или изток-запад, свързват вратите на противоположните стени и по този начин разделят града на продълговата решетка. Архитектурното наследство на Китай в Пекин е отразено както в обществените сгради, така и в частните домове на гражданите. Сградите в рамките на стените са построени около един или няколко двора, а по-важните сгради гледат в посока юг. Често сградите са наредени една зад друга по линията север-юг, разделени от малки дворове. Тази преобладаваща ориентация на юг на сградите, разбира се, има за основа климатичната функционалност, която зимата предпазва от ветровете, а лятото от пясъчни бури, но също така е шаблонизирана още в ранната Бронзова епоха, когато са се изпълнявали церемонии, свързани с култа към небето и земята. Архитектурата на града остава еднородна до революцията.

Правоъгълните форми, очертани от правите улици на града, също се пренасят в сградите, които също са правоъгълни и оградени със стени, които гледат към четирите главни посоки на света. Повечето сгради във вътрешния град са замислени като жилища за бившите чиновници и техните семейства. По същия начин, по който е структуриран дворецът със строга дворцова йерархия, така са структурирани и къщите в Пекин, планирани като израз на конфуцианското семейно устройство. Традиционните домове или още съхъюен 四合院 (sìhéyuàn), които датират още времето на династия Хан, са наредени в малките квартали от тип хутун 胡同 (hútòng) и са наредени според задълженията на отделните членове на семейството. Думата хутун произлиза от монголската дума *hottog*, която означава кладенец, името идва от времената, когато селяните първо са купували кладенци, а после са строели къщи около тях (Krajewska 2009). Кварталите от този тип около Забранения град започват да се развиват по време на последните три династии Юен, Мин и Цин. Домовете съхъюен са оградени от стени и са географски ориентирани. Те се състоят от малки, обикновено едноетажни сгради, които ограждат правоъгълен двор, който обикновено е засенчен от голямо дърво и е центърът на семейния живот, а всички прозорци са в посока навътре към него. Височината на сградите и орнаментацията показват социалния и материален статус на семейството. Преди Културната революция всеки съхъюен принадлежи на едно

семейство. Входът обикновено се намира на южната стена в югоизточния край, според вярванията на китайците добрите сили могат да дойдат от тази посока за разлика от севера, където според тях е царството на злите духове (Крајевска 2009). В централната част се влиза от един или два предни двора през врата от южната страна. Главната сграда на северния край на съхъюен е построена на линията север-юг, гледаща на юг. Там живее главата на семейството заедно със съпругата си и е разделена на три части – по средата се намира всекидневна стая, а от двете ѝ страни спалня и кабинет. Отстрани на тази сграда има други постройки за прислугата, тук са приложени принципите на ин и ян и съответно частта за мъжете е от изток, а за жените – от запад. Членовете на следващото поколение живеят със семействата си в крилата от източната и западната страна на двора. По-големите семейства са строели допълнителен двор зад главната къща, защото според традиционните схващания всички поколения трябва да живеят наедно.

Докато стилът и архитектурата на частните домове са еднакви в цял Пекин, то обществените сгради и храмовете се характеризират с разнообразие от дизайн и структура. Като политически и културен център на страната за над 700 години в Пекин има повече сгради с историческо и архитектурно значение от всеки друг съвременен град в Китай. В сърцето на града са императорските дворци със златни покриви, червени колони и бели мраморни решетки, оградени от ров и стени с кули на всеки от четирите ъгли. Сред историческите и религиозни сгради на Пекин се откроява Храмът на небето, който се намира на юг в стария външен град. Той се откроява с уникалната и необичайната си структура и представя върховите постижения на традиционната китайска архитектура. От западната врата води началото си около 490 метра дълга пътека и достига до коридор, дълъг около 300 метра. Двете основни сгради в храмовия комплекс са свързани с широк път. На север се намира Циниендиен (Hall of prayer for good harvest), а на юг – Хуанцуоню (Imperial vault of heaven) и Хуанциентан (Circular mound altar). И трите са построени в права линия. Ако се погледне от птичи поглед стената на южното ограждение е квадратна, а тази на северното обрисова полукръг, което символизира традиционното китайско вярване, че небето е кръгло а земята квадратна.

Пекин несъмнено е един уникален град, който съхранява в себе си следи от всички управлявали династии. Той е един от малкото градове в света, който е просъществувал толкова дълго под зоркия поглед на Планините Йеншан, които са наблюдавали повече от три хилядолетия неговото възникване и съдбата му през различните епохи. Градът е бил съграден, разрушаван и пак изграждан наново, към него е добавяно повече и пове-

че, докато достига вида си през династия Мин, който все още е основа за днешен Пекин. И в древността и в наши дни Пекин е град на нестихващи промени – вечно променящ се, вечно древен и вечно млад.

Библиография

Робъртс 2009: Робъртс, Дж. А. История на Китай. Рива 2009 [**Robarts 2009:** Robarts, Dzh. A. Istoriya na Kitay. Riva 2009].

Феърбанк, Голдман 2013: Феърбанк Дж. Кинг, Голдман М. Кратка история на Китай. София: Книгоиздателска къща Труд, 2013 [**Fearbank, Goldman 2013:** Fearbank Dzh. King, Goldman M. Kratka istoriya na Kitay. Sofiya: Knigoizdatelska kashta Trud, 2013].

Krajewska 2009: Krajewska J. The hutongs of Beijing – between past and present. Arcitectus. 2009 /електронен източник.

Lou 2009: Lou Q. The Architectural Art of Ancient China. Beijing, 2009.

Електронни източници:

Bonavia, Chang 2019: The Editors of Encyclopaedia Britannica. Bonavia D. M., Chang S. Beijing. 2019. Available at: <<https://www.britannica.com/place/Beijing>> [Last accessed November 2019]

Gamble, Burgess 1921: Gamble Sidney D., Burgess John Stewart. Peking, a social survey conducted under the auspices of the Princeton University Center in China and the Peking Young Men's Christian Association. New York, George H. Doran Company, 1921 <<https://archive.org/details/pekingasocialsu02burggoog/page/n56>>.

The Editors of Encyclopaedia Britannica. China. Available at: <<https://www.britannica.com/place/China>> [Last accessed January 2020]

The Editors of Encyclopaedia Britannica. China. The barbarians: Tangut, Khitan, and Juchen. Last updated 2020. Available at: <<https://www.britannica.com/place/China/The-barbarians-Tangut-Khitan-and-Juchen#ref590077>> [Accessed 29 August 2019]

Wainwright 2016: Wainwright, O. Story of cities #4: Beijing and the earliest planning document in history. 2016. Available at: <<https://www.theguardian.com/cities/2016/mar/17/story-cities-beijing-earliest-planning-document-history>> [Accessed 25 August 2019]